

А.М. Трембіцький,
М. Хмельницький

Науково-богословська спадщина Володимира Чехівського

В статті зроблена спроба укласти список науково-богословської спадщини голови уряду Директорії, Всеукраїнського Благовісника та голови ідеологічної комісії УАПЦ, першого ректора Кам'янець-Подільського українського народного університету (1919) Володимира Чехівського (1876-1937).

Ключові слова: науковець, богослов, бібліографія, Володимир Чехівський.

Одним із завдань, які ставила перед собою більшовицька ідеологія, було завдання стерти історичну пам'ять про уславлених українських діячів. Можливо тому бібліографія багатоаспектної науково-богословської спадщини талановитого богослова та історика церкви Володимира Чехівського, “щирий демократизм” якого “тісно сполучався з наукою Христової Євангелії” [1, с. 339], досі не знайшла свого повноцінного відображення. Хоча в українській історіографії XIX – початку XXI ст. цю проблему частково висвітлювали Ф.Бульбенко (США, 1971) [2], Д.Бурко (США, 1983) [1], І.Преловська (К., 1995, 1996, 2003, 2008) [3; 4; 5; 6], А.Трембіцький [7; 8; 9; 10; 11] та інші [12; 13; 14; 15].

Відомий діяч новітньої української історії, професор, член Центральної Ради від соціал-демократичної фракції, політичний комісар м. Одеси та виконуючий обов'язки губернського комісара освіти на Херсонщині, товариш міністра сповідань у гетьманському уряді, прем'єр-міністр та міністр закордонних справ в уряді Директорії УНР, директор Михайло-Семенівського сирітського будинку “Благодійного Товариства” і редактор газети “Українське слово”, вчитель літератури електротехнічного училища Гадяцького, політехнічного училища Дойна, приватної гімназії Гінкулової-Гефена, млиново-технічного училища (*комерційної школи*) і співредактор “Вільного життя” (Одеса), член Подільської та Одеської “Просвіти”, член Української Громади, депутат Першої Державної думи Росії від Київщини, голова ради лекторів – ректор Кам'янець-Подільського українського народного університету, член Кирило-Мефодіївського братства, викладач історії українського письменства короткотермінових курсів для духовенства в Кам'янці-Подільському,

історії української культури та основ виховання Вінницького учительського інституту, історії України та української культури в Київському політехнічному й медичному інститутах, учительських курсах, Благовісник УАПЦ, дорадник Митрополита УАПЦ В.Липківського, Голова ідеологічної комісії УАПЦ, організатор пастирських курсів УАПЦ у Києві та викладач філософії релігії, член славної української родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандор – Володимир Мойсейович Чехівський народився 20 липня 1876 року в с. Гороховатка на Київщині в родині священнослужителя [10; 16, арк.95]. Закінчив Київську духовну семінарію (1896), церковно-історичне відділення Київської духовної академії (1900) [1, с. 334; 16, арк.95], однорічні курси учителів середніх шкіл (1913), короткотермінові педагогічні курси учителів-лекторів при Одеському університеті (1918) [16, арк. 95 зв.]. Розстріляний 3 листопада 1937 р. [15] за вироком трійки УНКВС Ленінградської області в урочищі Сандармох (південь Карелії). Так, у “далеких нетрях радянської півночі, скінчилось життя славетного борця за волю Української Церкви, за державність і свободу її народу” [1, с. 344], подвижника “великого формату, чия діяльність – церковна, педагогічна, культурно-освітня, наукова і громадська – була апостольським служінням українській ідеї.

Його першою науковою роботою з історії Української Церкви стала дипломна робота в Київській духовній академії “Київський митрополит Гавриїл Бануленко-Бодоні (1799-1803)” (1904) [17], за яку 1905 року отримав ступінь магістра богослов'я і премію Ради професорів академії [1, с. 334]. Займаючись науково-богословською та педагогічно-освітньою діяльністю В. Чехівський написав більше півсотні наукових праць з історії Церкви, української культури, богослужбових відправ, доповідей, епістоляріїв, промов, статей і лекцій, які частково під своїм прізвищем, або ж під псевдонімами “Вірний В.Чехівський” [18], “Ілля Побратим” [19], “Ілля Братерський” [20], друкував у журналах “Україна”, “Церква і життя”, у газеті “Україна”, “Робітничій газеті” та інших. На жаль, більшість його робіт й досі залишається в рукописах. Часто виступав Володимир Мойсейович з доповідями і лекціями перед населенням у робітничих клубах. Так, 16 січня 1919 р. прочитав лекцію “Сучасний мент” [21], 16 серпня – на зборах Кирило-Мефодіївського братства зробив доповідь “Послання Кирило-Методієвського Брацтва Православним Християнам на Україні” [22, арк. 50 зв.], 7 вересня виступив на мітингу в Кам'янці-Подільському з промовою “Боротьба Українського народу за визволення від денікинсько-московського ярма” [23], у той же день в Українському клубі прочитав лекцію “Робота

партій старого порядку в часи революції” [24]. 1919 року в “Робітничій газеті” вийшли статті “Прем’єр Вол. Чехівський про державний стан України” [25]; “Розмова з Головою Ради Міністрів” [26]; “Ультиматум совнаркому. Совіту народніх комісарів Російської республіки” [27]. 26 серпня газета “Україна” опублікувала “Постанови Кирило-Мефодієвського Брацтва” [28].

В.Чехівський досліджуючи проблеми українського церковного руху, видав працю “Кому служить церковне панство на Україні” (Київ, 1918) [1, с. 342; 20], а доопрацювавши, опублікував її під назвою “Церковне панство на Україні” (1919) [29]. У цей період також вийшла його праця “Боротьба чехів за волю і правду в часи Гуса” [30], проте віднайти її текст поки що не вдалося.

Під час проведення Всеукраїнського Церковного Собору УАПЦ 14-30 жовтня 1921 р. В.Чехівський, вболіваючи за відродження Української Церкви, неодноразово виступав перед делегатами Собору з історико-богословськими доповідями, в яких розкрив “місце Української церкви у Вселенській православній апостольській церкві” [31, арк.10]: “Утворення єпископату Української Автокефальної Православної Церкви” (20 жовтня) [1, с. 340; 32, с. 190-197; 33]; “Відокремлення церкви від держави” (22 жовтня), “Відновлення (Церковної ієрархії)” (23 жовтня) [31, арк.11; 32, с. 280-283, 288-289]; “Життя параклісальних церков” (24 жовтня) [32, с. 300-305]; 25 жовтня виступив з богословською промовою про роль і значення богослужіння, де зазначив, що в “богослужінні є дві сторони. Є Божа сторона – вплив [з]гори, і людська сторона” [32, с. 336]. А також перед членами Собору виступив із співповідями “Взаємовідносини межі Українською церквою і другими церквами” (19 жовтня) [32, с. 166]; “Внутрішній устрій церкви” (20 жовтня) [32, с. 38-39, 181-185]; “Справа автокефалії Української церкви” [32, с. 135-137].

Головним і одним з перших ґрунтовних богословських надбань Всеукраїнського благовісника УАПЦ стала праця “За церкву, христову громаду, проти Царства Тьми” (К., Х., 1922) [5, с. 301; 19, с. 8], перевидана в Франкфурті-на-Майні (1947) і Нью-Йорку (1974) [34].

Ставши головним ідеологом українського церковно-національного відродження Володимир Мойсейович у середині 20-х р. ХХ ст. написав два богословські чини – “Слово Хресне” (“Свято Хресне”) і “Служба визволення” (“Визволення”) [35, арк. 370-382], а також передмову до відправи “Життя в богослужінні” [36, арк. 2].

В.Чехівський, як Всеукраїнський Благовісник і головний ідеолог УАПЦ, з метою ідеологічного обґрунтування позиції УАПЦ щодо законності пресвітерської хіротонії Всеукраїнського митро-

полита видрукував працю “До питання про висвяту церквою Псалми та літургії автокефальної Церкви” (1925-1927) [37, арк. 323-327]. Питанням утворення УАПЦ присвячена і його праця “Основа визволення Української Автокефальної Православної Церкви” (1926) [5, с. 308; 38, арк. 57-74]. Проблема ідеологічного обґрунтування позиції УАПЦ щодо законності пресвітерської хіротонії Всеукраїнського митрополита на Соборі (1921) присвячений великий богословський трактат “Основи визволення Церкви з-під “князів тьми віку цього” (Ефес. 6:10-13)” (1927-1928) [18; 19; 39; 40; 41]: частина I праці опублікована 3 лютого 1927 р. [18, арк. 79-95]; II – “Свідectтво св. Климента Римського про церковне апостольське наступництво в єпископстві” – 21 травня 1927 р. [39, арк. 7-28]; III – “Свідectтво 1-го загального (каталаос) Собору (325 р.) про висвяту єпископів церквою” – 29 грудня 1927 р. [40, арк. 114-125]; IV – “Свідчення церковного письменства і церковної практики про висвяту єпископів від церкви” – 1928 р. [41, арк. 18-24]; V – “Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідectвом літопису Євтихія” – 1928 р. [19, арк. 201-231]; VI – “Свідectтво Севера Антиохійського патріарха про висвяту Олександрійських патріархів від пресвітерів” – 1928 р. [42]. На превеликий жаль, повністю ця значна богословська праця “Основа визволення церкви з-під “князівства тьми віку цього” (Ефес. 6:10-13)” [5, с. 308], а також богословська праця “Досягнення Української Автокефальної Православної Церкви” (1927) [43], й досі залишаються неопублікованими, хоча й мають велику цінність для сучасних дослідників історії Церкви та богословів.

На Предсоборній Нараді УАПЦ 26 липня 1927 р. В. Чехівський виступив з тезами своїх доповідей “Про внутрішній стан життя УАПЦ та працю ВПЦРади” [44, с. 64], “Сучасний стан релігії взагалі і християнства, зокрема в світовому житті” [44, с. 68-71], “Основні вимоги сучасного християнського світогляду в галузі учення віри” [44, с. 70-72, 113]. 29 липня на її засіданнях виголосив співдоповіді “Форми організації богословської освіти” [44, с. 90-91], “Організація богословсько-наукової праці” [44, с. 92]. А під час розгляду питання “Богослужбова галузь церковного життя” зазначив: “Доконче потрібним є доповідь про історію богослужіння поєднати з вимогами сучасного церковного життя” [44, с. 94].

На Другому Всеукраїнському Православному Церковному Соборі УАПЦ (17-30 жовтня 1927) – “Собору самопізнання” [6, с. 17], перед членами Собору виступив із доповідями “Сучасний стан релігії взагалі і християнства, зокрема в світовому житті” (18 жовтня) [44, с. 151-158], “Методи організації християнського світогляду й церковної думки” (19 жовтня) [44, с. 183; 45, арк. 28 зв.], “Учення про Церкву, як громаду

Христову, та її благодатне життя” (25 жовтня) [44, с. 113, 352-354] та із співдоповіддю “Організація богословсько-наукової праці” [44, с. 91].

Не полишав наукової роботи В.Чехівський і під час ув'язнення. Так, перебуваючи в 1933-1937 рр. на Соловках, працював над монографією “З революційної боротьби 1897-1917 рр.” [46, с. 506, 513]. На превеликий жаль, подальша доля рукопису наукової праці в “20 зшитків...” [46, с. 516] досі невідома.

Наявна науково-богословська спадщина В.Чехівського [Додаток А], свідчить про те, що він у своїх працях проводив ідеї любові до Бога і українського народу, свободи і правди, виступав на захист від поневолення і русифікації Української Церкви, розкривав лукавство російських церковників, що більше служили імперській політиці, ніж Богові. Сучасне повноцінне повернення Україні імені В.Чехівського неможливе без вивчення й аналізу всієї багатогранної спадщини вченого, педагога, богослова і громадсько-державницького діяча, виявлення й ґрунтовного опрацювання чималого масиву архівних документів, осмислення його педагогічної, науково-богословської, культурно-освітньої, державотворчої та проповідницько-місійної діяльності. Незалежна Україна, про яку мріяв один з кращих представників українського народу, який багато зробив для її утвердження, ще не повною мірою увічнила його пам'ять. Життєві шляхи, суспільно-державницька діяльність, наукова та богословська спадщина Володимира Мойсейовича, ще й досі чекає свого дисертаційно-монографічного дослідження.

Додаток А

Список праць Володимира Чехівського*:

1. Боротьба Українського народу за визволення від Денікинсько-Московського ярма: промова на мітингу в Кам'янці-Подільському 7 вересня 1919 р. [23]**.
2. Боротьба чехів за волю і правду в часи Гуса : монографія. 1919 р. [1; 11; 30].
3. Взаємовідносини межі Українською церквою і другими церквами: співдоповідь на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 19 жовтня 1921 р. [32].
4. Визволення: проповідницька відправа пам'яті Великого Митрополита і всіх замучених за волю України. 8-21 лютого 1925 р. Оригінал [4; 35].
5. Відновлення (Церковної ієрархії): іст.-богосл. доп. на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 23 жовтня 1921 р.[31; 32].
6. Відокремлення церкви від держави: іст.-богосл. доп. на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 22 жовтня 1921 р. [1; 32].

7. Внутрішній устрій церкви: співдоп. на Всеукр. Церковному Соборі УАПЦ 20 жовтня 1921 р. [32].
8. Дії святих апостолів (висвячення) та праці Іоанна Златоуста з цього питання: машинопис рецензії на “Полное собрание творений Святого Отца Иоанна Златоуста”. – СПб.: Изд. СПб Духовной Академии, 1903. – Т. IX [50].
9. До питання про висвяту церквою. Псалми та літургії автокефальної Церкви (1925-1927 рр.). Машинопис, копія. [37].
10. Досягнення Української Автокефальної Православної Церкви. Вірний В. Чехівський. Машинопис, копія. 7 лютого 1927 р. [43].
11. Життя в богослужінні: передмова до проповідницької відправи “Визволення”. 1921 р. [36].
12. Життя парохвіяльних церков: іст.-богосл. доп. на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 24 жовтня 1921 р. [32].
13. З революційної боротьби 1897-1917 рр.: рукопис монографії в “20 зшитків...” [46].
14. За церкву – Христову громаду, проти царства тьми. – К.: Видання ВПЦР, 1922. – 52 с.; Харків: Видання Церковної Ради першої парафії Української Православної церкви Миколаївського Собору Року Божою, 1922. – 52 с. (Репринтні видання Франкфурт-на-Майні, 1947. – 40 с.; Нью-Йорк, 1974. – 51 с.) [5; 19; 34].
15. Киевский Митрополит Гавриил Банулеско-Бодони (1799-1803): рукопис дисертації № 1665. – 526 арк. + XVIII арк. додатків // Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського НАН України; Труды Киевской Духовной Академии. – 1904. – № 7. – С. 355-431; № 8. – С. 490-588; № 9. – С. 65-108; № 10. – С. 238-281; Окреме видання: К., 1905. – 2 + 306 с. [1; 15].
16. Кому служить церковне панство на Україні. Ілля Братерський. – К.: Вид. Робітнича книгарня № 2, 1918 [1; 16; 20].
17. Листи Володимира Чехівського з ув'язнення [46].
18. Методи організації християнського світогляду й церковної думки: доп. на Другому Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 19 жовтня 1927 р. [44; 45].
19. Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідоцтвом літопису Євтихія. Ілля Побратим. Машинопис, копія. 1928 р. [19].
20. Нове українське письменство: лекція. Вересень 1919 р. [47].
21. Організація богословсько-наукової праці: співдоп. на Другому Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 29 липня 1927 р. [44].

22. Основа визволення Української Автокефальної Православної Церкви. Ч. 2. Машинопис, копія. 1926 р. // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.158, арк. 57-74; Церква і життя (Орган УАПЦ). – К.: Вид. ВПЦР. – 1926 [5; 38].
23. Основа визволення Церкви з-під “князівства тьми віку цього” (Ефес. 6: 10-13). Вірний В.Чехівський. В 6-ти частинах:
 - Початок праці (Ч. I.). Машинопис, копія. 3 лютого 1927 р. [18; 19; 40; 41];
 - Свідectво св. Климента Римського про церковне апостольське наступництво в єпископстві. Ч. II. 21 травня 1927 р. Машинопис, копія. [39];
 - Свідectво 1-го загального (каталаос) Собору (325 р.) про висвяту єпископів церквою. Ч. III. 29 грудня 1927 р. Машинопис, копія. [40];
 - Свідчення церковного письменства і церковної практики про висвяту єпископів від церкви. Ч. IV. 1928 р. Машинопис, копія. [41];
 - Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідectвом літопису Євтихія. Ч. V. 1928 р. [19];
 - Свідectво Севера Антиохійського патріарха про висвяту Олександрійських патріархів від пресвітерів. Ч. VI. 1928 р. [42].
24. Основні вимоги сучасного християнського світогляду в галузі учення віри: тези доп. 26 липня 1927 р. [44].
25. Посланіє Кирило-Методієвського Брацтва Православним Християнам на Україні: доп. на зборах товариства 16 серпня 1919 р. Машинопис. [22].
26. Постанови Кирило-Методієвського Брацтва [28].
27. Про внутрішній стан життя УАПЦ та працю ВПЦРаді: тези доп. 26 липня 1927 р. [44].
28. Про рух українського народу до освіти: промова на відкритті Кам'янець-Подільського народного українського університету [49].
29. Протест проти звинувачення, ухилу до “папізму” чи “лютеранства”: резолюція прийнята на засіданні Собору 15 жовтня 1921 р. [48].
30. Робота партій старого порядку в часи революції: лекція в Українському клубі 7 вересня 1919 р. [24].
31. Розмова з Головою Ради Міністрів [26].
32. Роль і значення богослужіння: богосл. промова на Всеукр. Церковному Соборі УАПЦ 25 жовтня 1921 р. [32].
33. Слово Хресне” (“Свято Хресне”). Богословський чин. 1921 р. [35].

34. Служба визволення ("Визволення"). Богословський чин. 1921 р. [35].
35. Справа автокефалії Української церкви: співдоп. на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 20 жовтня 1921 р. [32].
36. Сучасний мент: лекція. 16 січня 1919 р. [21].
37. Сучасний стан релігії взагалі і християнства, зокрема в світовому житті: тези доп. 26 липня 1927 р. [44].
38. Сучасний стан релігії взагалі і християнства, зокрема в світовому житті: доп. на Другому Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 18 жовтня 1927 р. [44].
39. Ультиматум совнаркому. Совіту народніх комісарів Російської республіки [27].
40. Утворення єпископату Української Автокефальної Православної Церкви: іст.-богосл. доп. на Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 20 жовтня 1921 р. [1; 32; 33].
41. Учення про Церкву, як громаду Христову, та її благодатне життя: доп. на Другому Всеукраїнському Церковному Соборі УАПЦ 25 жовтня 1927 р. [44].
42. Форми організації богословської освіти: співдоп. 29 липня 1927 р. [44].
43. Церковне панство на Україні. 1919 [16; 29].
* збережено мову документів
** подано посилання на джерело згадування праці

Список використаних джерел

1. Бурко Д. Професор Володимир Чехівський / Д. Бурко // Українська Автокефальна Православна Церква – вічне джерело життя. – Саут-Бавнд-Брук, Н. Дж. (США), 1988. – С. 333-344.
2. Бульбенко Ф.П. Володимир Чехівський / Ф. П. Бульбенко // Нові дні (США). – 1971. – Берез.
3. Преловська І.М. Доля Благовісника / І. М. Преловська // Старожитності. – 1995. – Ч. 5-6 (72-73). – С. 24-51.
4. Преловська І.М. Відправа Благовісника / І. М. Преловська // Розбудова держави. – К., 1996. – Ч. 1 (42) – С. 45-51.
5. Преловська І.М. Діяльність В.М. Чехівського, Благовісника УАПЦ, як богослова по обґрунтуванню канонічності УАПЦ (біографічний нарис і огляд праць) / І. М. Преловська // Наукові записки : зб. праць молодих вчених Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ. – К., 1996. – Т. 2. – С. 295-321.
6. Преловська І.М. "Собор самопізнання" Української автокефальної православної церкви / І. М. Преловська // Другий

- Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17-30 жовтня 1927 року: док. і матер. / упоряд.: С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. – К., 2007. – С. 17-37.
7. Трембіцький А. Володимир Чехівський – державний і громадсько-просвітницький діяч (до 130-річчя з дня народження) / А. Трембіцький // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2006. – Т. 8: Матер. круглого столу “Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі”. – С. 184-204.
 8. Трембіцький А. Освітньо-педагогічна діяльність Володимира Чехівського / А. Трембіцький // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Оіум, 2008. – Т. 12: Матер. восьмого круглого столу “Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка”. – С. 312-333.
 9. Трембіцький А. Науково-освітня діяльність Володимира Чехівського / А. Трембіцький // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. П.С. Григорчука. – Вінниця, 2009. – Вип. 16. – С. 39-49.
 10. Трембіцький А. Науково-богословська діяльність Володимира Чехівського / А. Трембіцький // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2009. – Т. 13 : Присвячено 90-річчю Кам'янецької доби УНР. – С. 199-213.
 11. Трембіцький А. Науковець і богослов Володимир Чехівський / А. Трембіцький // Історія релігій в Україні : науковий щорічник /упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Л. : Львівський музей історії релігії; вид-во “Логос”, 2010. – Кн. І. – С. 803-810.
 12. Голова рев. комітету і Прем'єр-Міністр 1-го кабінету Директорії В.М. Чеховський // Україна. – 1919. – № 91, 15 (2) – 16 (3) листоп. – С. 6.
 13. “А.Ж.”. Чехівський Володимир / Енциклопедія Українознавства-ІІ. – Львів: НТШ, 2000. – Т. 10. – С. 3738.
 14. Завальнюк К. Благовісник// К. Завальнюк, Т. Стецюк // Червоний смерч над Поділлям. – Вінниця : ДП “Державна картографічна фабрика”, 2008. – С. 180-183; Українська мала енциклопедія / ред. проф. Є.Онацький. – Буенос-Айрес : Накладом Адміністрації УАП Церкви в Аргентині, 1967. – Кн. XVI. – С. 2053-2054.

15. Грищенко А. Перший прем'єр Директорії / А. Грищенко // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 223, 23 листоп.
16. Держархів Вінницької області, ф.р.1941, оп.1, спр.20, арк. 95-95зв.
17. Чеховский В. Киевский митрополит Гаврил Банулеско-Бодони (1799-1803 гг.) / В. Чеховский // Труды Киевской Духовной Академии. – 1904. – № 7. – С. 355-431; № 8. – С. 490-588; № 9. – С. 65-108; № 10. – С. 238-281; К., 1905. – 2 + 306 с.; Рукопис дисертації. – 526 арк. + XVIII арк. додатків // Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського НАН України, спр. 1665.
18. Вірний В.Чехівський. Основа визволення Церкви з-під “князівства тьми віку цього” (Ефес. 6: 10-13). Початок праці (Ч. I.). Машинопис, копія. 3 лютого 1927 р. / В. Вірний // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 3984, оп.3, спр.561, арк. 79-86; Церква і Життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1927. – Ч. I.
19. Ілля Побратим (псевдонім В.Чехівського). Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідомством літопису Євтихія. Машинопис, копія. 1928 р. / Ілля Побратим / / ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.707, арк. 201-231; Церква і життя (Орган УАПЦ). – К.: Вид. ВПЦР, 1928. – Ч. III; Український Православний Благовісник. – 1927. – Ч. 2. – С. 21.
20. Ілля Братерський. (псевдонім В.Чехівського). Кому служить церковне панство на Україні / Ілля Побратим . – К. : Вид. Робітнича книгарня № 2, 1918 (ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.706, арк. 102).
21. Український Робітничий Клуб в м. Києві // Робітнича газета. – 1919. – № 433, 14 січ. – С. 4.
22. Посланіє Кирило-Методієвського Брацтва Православним Християнам на Україні. Доповідь на зборах товариства 16 серпня 1919 р. Машинопис // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.1, спр.1, арк. 50 зв.
23. Хроніка // Україна. Щоденна газета. – Кам'янець-Подільський. – 1919. – Ч. 24, 7 верес. – С. 4.
24. Лекція В.М. Чеховського в Українськiм клубі // Україна. Щоденна газета. – Кам'янець-Подільський. – 1919. – Ч. 24, 7 верес. – С. 4.
25. Прем'єр Вол. Чехівський про державний стан України. // Робітнича газета. – 1919. – № 426, 2 січ. – С. 3.
26. Розмова з Головою Ради Міністрів // Робітнича газета. – 1919. – № 430, 7 січ. – С. 3.

27. Ультиматум совнаркому. Совіту народніх комісарів Російської республіки // Робітнича газета. – 1919. – № 431, 11 січ. – С. 4.
28. Чехівський В. Постанови Кирило-Мефодієвського Брацтва // Україна. – 1919. – Ч. 14, 26 серп.
29. Чехівський В. Церковне панство на Україні. 1919 / В. Чехівський // Держархів Вінницької області, ф.р. 1941, оп.1, спр.20, арк. 95зв.
30. Чехівський В. Боротьба чехів за волю і правду в часи Гуса. 1919 / В. Чехівський // Бурко Д. Професор Володимир Чехівський... – С. 342; Держархів Вінницької області, ф.р. 1941, оп.1, спр.20, арк. 95зв.
31. Порядок відкриття і праці Всеукраїнського Православного Церковного Собору // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.1, спр.57, арк. 10-11.
32. Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 14-30 жовтня 1921 року : док. і матер. / упоряд. : Михайліченко Г., Пилявець Л., Преловська І. – К. ; Львів : “Жовкля”, 1999. – 560 с.
33. Стенограма засідання Всеукраїнського Православного Церковного Собору 20 жовтня 1921 р. // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.1, спр.62, арк. 62-73, 75-76, 78-96, 98-129.
34. Чехівський В. За церкву – Христову громаду, проти царства тьми / В. Чехівський. – К. : Видання ВПЦР, 1922. – 52 с.; Харків: Видання Церковної Ради першої парафії Української Православної церкви Миколаївського Собору Року Божою, 1922. – 52 с. (Репринтні видання Франкфурт-на-Майні, 1947. – 40 с.; Нью-Йорк, 1974. – 51 с.).
35. Чехівський В. Визволення. Проповідницька відправа пам'яті Великого Митрополита і всіх замучених за волю України. Оригінал. 8–21 лютого 1925 р. / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.149-а, арк. 370-382; Філадельфія: Видання Українського православного братства ім. Митрополита В.Липківського. – 1970 Перевидано, див. Преловська І.М. Відправа Благівісника... – № 1. – С. 45-51.
36. Чехівський В. Життя в богослужінні: передмова до проповідницької відправи “Визволення” / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.273, арк. 1-2.
37. Чехівський В. До питання про висвяту церквою. Псалми та літургії автокефальної Церкви (1925-1927 рр.). Машинопис, копія / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.149-а, арк. 323-327.
38. Чехівський В. Основа визволення Української Автокефальної Православної Церкви. Ч. 2. Машинопис, копія. 1926 р. /

- В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.158, арк. 57-74; Церква і життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1926.
39. Чехівський В. Свідощтво св. Климента Римського про церковне апостольське наступництво в єпископстві. Ч. II. Машинопис, копія. 21 травня 1927 р. / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.562, арк. 7-28; Церква і Життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1927. – Ч. 5. – С. 378-391; Український Православний Благовісник. – 1926. – № 22. – С. 5.
40. Чехівський В. Свідощтво 1-го загального (каталаос) Собору (325 р.) про висвяту єпископів церквою. Ч. III. Машинопис, копія. 29 грудня 1927 р. / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.705, арк. 114-125; Церква і життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1928. – Ч.1 (6). – С. 6-13.
41. Чехівський В. Свідчення церковного письменства і церковної практики про висвяту єпископів від Церкви. Ч. VI. Машинопис, копія. 1928 р. / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.706, арк. 18-24; Церква і Життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1928. – Ч. II.
42. Чехівський В. Свідощтво Севера Антиохійського патріарха про висвяту Олександрійських патріархів від пресвітерів. Ч. VI. 1928 р. / В. Чехівський // Церква і Життя (Орган УАПЦ). – К. : Вид. ВПЦР, 1928. – Ч.2 (7). – С. 109-121.
43. Вірний В.Чехівський. Досягнення Української Автокефальної Православної Церкви. Машинопис, копія. 7 лютого 1927 р. // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.561, арк. 8-10.
44. Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17-30 жовтня 1927 року : док. і матер. / упоряд.: С.І. Білокінь, І.М. Преловська, І.М. Старовойтенко. – К., 2007. – 699 с.
45. Стенограма засідання. Протоколи засідань II-го Всеукраїнського Православного Церковного Собору Божого року 1927. Вечірнє засідання 18 жовтня. Машинопис, копія // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.4, спр.175, арк. 12-28зв.
46. Листи Володимира Чехівського з ув'язнення / В кн. Мартирологія Українських Церков: В 4-х т. – Т. I. Українська Православна Церква: док., матер., християнський самвидав України / упорядк. і зредаг. Осип Зінкевич і Олександр Воронин. – Балтимор, Торонто: Українське Видавництво “Смолоскип” ім. В.Симоненка, 1987. – С. 503-520.
47. Україна. Щоденна газета. – Кам'янець-Подільський. – 1919, 21 жовт.
48. Чехівський В. Протест проти звинувачення, ухилу до “папізму” чи “лютеранства”: резолюція, прийнята на засіданні Собору 15 жовтня

- 1921 р. / В. Чехівський // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.1, спр.58, арк. 22.
49. Про рух українського народу до освіти: промова Володимира Чехівського на відкритті Кам'янець-Подільського народного українського університету // Україна. Щоденна газета. – Кам'янець-Подільський. – 1919, 4 (22) листоп.
50. Чехівський В. Дії святих апостолів (висвячення) та праці Іоанна Златоуста з цього питання: машинопис рецензії на: Полное собрание творений Святого Отца Іоанна Златоуста. / В. Чехівський. – СПб. : Изд. СПб Духовной Академии, 1903. – Т. IX. // ЦДАВО України, ф. 3984, оп.3, спр.561, арк. 87-95.

Afford to compile a list of scientifically-theological heritage of the chief of the government of Directory, Ukrainian Blagovisnyk and the chief of the ideological commitment UAPTs, the first rector of Kamyanets'-Podil'skyi institute of national education, Volodymyr Chehivskiy (1876-1937) is made in the article.

Key words: scientist, theologist, bibliography, Volodymyr Chehivskiy.

УДК 012(477.43)''19''(09)

*Л.А. Іваневич, В.С. Іваневич,
М. Хмельницький*

До бібліографії праць Костя Копержинського

В статті висвітлено деякі біографічні аспекти та подано найбільш повний список опублікованих і рукописних праць знаного українського історика літератури і театру, літературознавця, етнолога і бібліографа, завідувача бібліотеки історико-філологічного факультету і приват-доцента кафедри історії української літератури Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1921-1922), подолянина Костя Копержинського (1894-1953).

Ключові слова: бібліотека, бібліографія, Кость Копержинський, Поділля.

Історичні події безпосереднім чином впливають на долю та діяльність кожної людини й великою мірою визначають усе її життя. Одним з яскравих представників української науково-педагогічної